

Tisková zpráva

Názory české veřejnosti na fungování demokracie a nedemokratické alternativy politického systému – únor 2020

- ⊕ S fungováním demokracie v naší zemi jsou spokojeni více než tři pětiny (62 %) občanů, více než třetina (35 %) spokojená není.
- ⊕ Fungování demokracie v ČR hodnotí respondenti lépe než v září loňského roku, ale hůře než před rokem v únoru 2019.
- ⊕ Více než polovina (53 %) českých občanů věří, že demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády. Otevřenost možnosti autoritativního způsobu vlády deklarovala v našem výzkumu více než čtvrtina (29 %) oslovených.
- ⊕ Naprostá většina (79 %) dotázaných se domnívá, že je nepravděpodobné, že by v příštích 5 letech došlo k rozpuštění parlamentu a zrušení politických stran.
- ⊕ Pouze necelá čtvrtina (24 %) českých občanů by souhlasila s tím, aby byl rozpuštěn parlament a zrušeny politické strany. Proti takovým krokům by se postavily více než tři pětiny (61 %) obyvatel ČR starších 15 let.
- ⊕ Nejblíže pólu znamenajícího „úplnou demokracii“ má podle výpovědí respondentů politický systém, který by si v naší zemi přáli. O něco vzdálenější pólu „úplná demokracie“ je politický systém, jaký podle mínění respondentů bude v této zemi panovat za 5 let. Nejdále z hodnocených politických systémů se od „úplné demokracie“ (a tedy nejblíže k pólu „úplná diktatura“) nachází náš politický systém v současnosti.

Zpracovala:
Naděžda Čadová
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Tel.: 210 310 588; e-mail: nadezda.cadova@soc.cas.cz

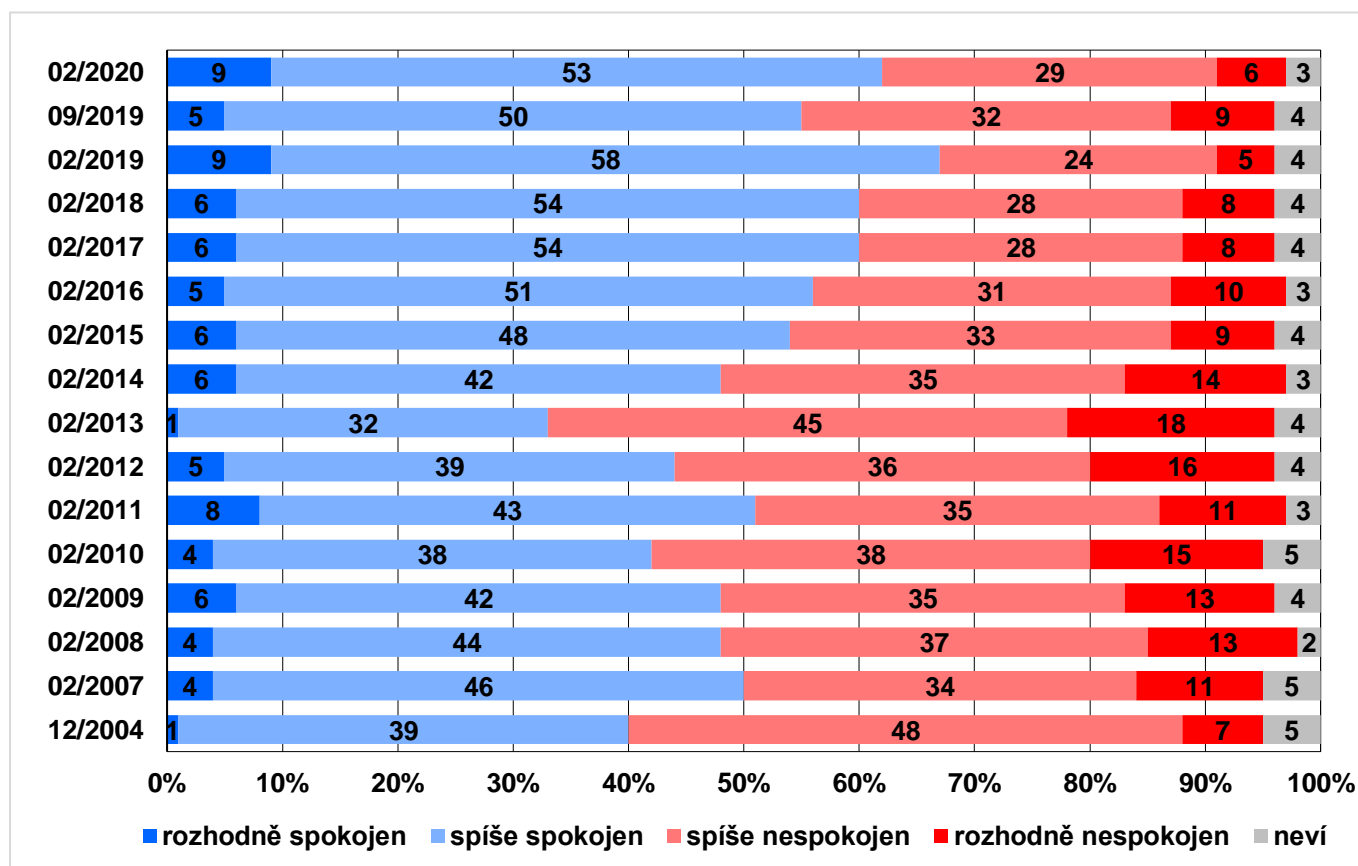
Součástí únorového šetření CVVM SOÚ AV ČR bylo i několik otázek, které se týkaly názorů respondentů na fungování demokracie v České republice a postojů k nedemokratickým alternativám politického systému.

Všech respondentů jsme se nejprve zeptali, jak jsou celkově spokojeni s fungováním demokracie v naší zemi (viz graf 1).¹ Spokojenost s tím, jak v ČR funguje demokracie, vyjádřily více než tři pětiny (62 %) respondentů, z toho 9 % se cítí „rozhodně spokojeno“ a 53 % „spíše spokojeno“. Kriticky zhodnotila fungování demokracie v naší zemi více než třetina (35 %) dotázaných, v tom 29 % je s ním „spíše nespokojeno“ a 6 % „rozhodně nespokojeno“. Pouze 3 % oslovených se k položené otázce nedokázala vyjádřit, a proto zvolila odpověď „nevím“.

Fungování demokracie v ČR hodnotí respondenti lépe než v září loňského roku (podíl spokojených vzrostl o 7 procentních bodů), ale hůře než před rokem v únoru 2019, kdy byl podíl spokojených naopak o 5 procentních bodů vyšší. Aktuální podíl spokojených je statisticky srovnatelný se situací v únoru 2017 a 2018 a vyšší než ve všech výzkumech realizovaných od počátku měření v prosinci 2004 právě až do roku 2017. Neoptimističtěji se tak k fungování demokracie v ČR stavěla česká veřejnost v únoru 2019, nejhůře naopak v únoru 2013 (podíl spokojených byl oproti aktuálnímu výzkumu nižší o 29 procentních bodů).

¹ Znění otázky: „Jak jste celkově spokojen s fungováním demokracie v naší zemi? Jste rozhodně spokojen, spíše spokojen, spíše nespokojen, rozhodně nespokojen?“

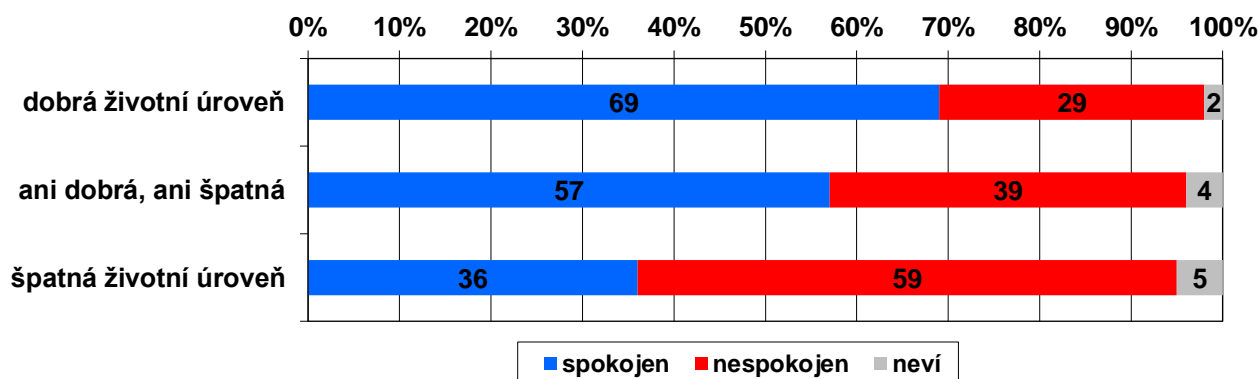
Graf 1: Spokojenost s fungováním demokracie v ČR (v %)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 1. – 13. 2. 2020, 1039 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Spokojenost s fungováním demokracie v ČR se výrazně liší podle subjektivního hodnocení životní úrovně vlastní domácnosti (viz graf 2).

Graf 2: Spokojenost s fungováním demokracie v ČR podle životní úrovně domácnosti (%)

Pozn.: Kategorie „dobrá životní úroveň“ zahrnuje součet podílů „velmi dobrá“ a „spíše dobrá“, kategorie „špatná životní úroveň“ je součtem podílů „spíše špatná“ a „velmi špatná“.

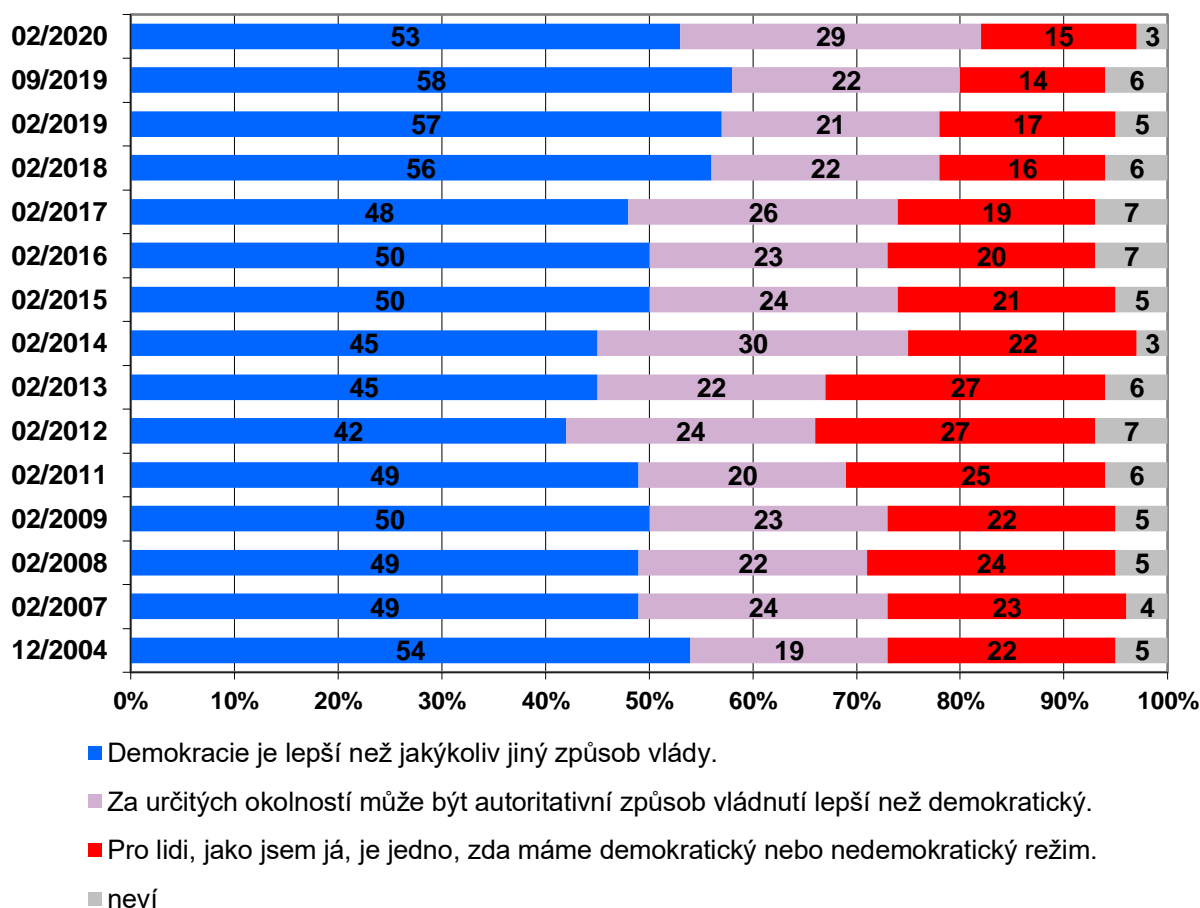
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 1. – 13. 2. 2020, 1039 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Spokojenost s fungováním demokracie v naší zemi převažuje u respondentů s dobrou životní úrovní vlastní domácnosti, i u těch, kteří svoji životní úroveň hodnotí jako „ani dobrou, ani špatnou“. U lidí vnímajících životní úroveň své domácnosti jako špatnou významně převažuje nespokojenost.

Kromě dotázaných s dobrou životní úrovní vlastní domácnosti častěji vyjádřili spokojenost lidé s vysokoškolským vzděláním, spokojení s politickou situací, důvěřující vládě, respondenti hlásící se na škále politické orientace k pravici či pravému středu a voliči ANO. Nespokojenost s tím, jak v naší zemi funguje demokracie, kromě lidí, kteří označili životní úroveň své domácnosti jako špatnou, častěji vyjádřili také oslovení, kteří se na škále politické orientace řadí jednoznačně nalevo, respondenti se základním vzděláním, ti, co nedůvěřují vládě, voliči KSČM a Trikolóry a respondenti, kteří by se případných voleb do Poslanecké sněmovny „rozhodně nezúčastnili“.

Postoje českých občanů k demokratickému režimu a vývoj těchto postojů v čase zachycuje graf 3. Více než polovina (53 %) českých občanů věří, že demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády. Otevřenost možnosti autoritativního způsobu vlády deklarovala v našem výzkumu více než čtvrtina (29 %) oslovených, další zhruba sedmina (15 %) se domnívá, že je lhostejné, zda v zemi panuje demokratický, nebo nedemokratický režim. Zbylá 3 % dotázaných se k položené otázce nedokázala vyjádřit a volila možnost „nevím“.

Graf 3: Postoj k demokratickému režimu – podíl občanů souhlasících s výroky (časové srovnání v %)²

² Znění otázky: „Se kterým z následujících výroků nejvíce souhlasíte? Demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády. Za určitých okolností může být autoritativní způsob vládnutí lepší než demokratický. Pro lidi, jako jsem já, je jedno, zda máme demokratický nebo nedemokratický režim.“

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 1. – 13. 2. 2020, 1039 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podíl dotázaných, kteří věří, že demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády, v porovnání se situací v září 2019 mírně poklesl (o 5 procentních bodů) a naopak vzrostl (o 7 procentních bodů) podíl respondentů, kteří by za určitých okolností byli ochotni akceptovat autoritativní způsob vládnutí. I přes mírný pokles podílu zastánců demokracie zaznamenaný v aktuálním výzkumu zůstává jejich podíl vyšší, než byl v období let 2007 až 2017. V posledních několika letech je také patrný pokles podílu respondentů, kteří si myslí, že pro lidi, jako jsou oni sami, je jedno, zda máme demokratický nebo nedemokratický režim.

Demokracie má častěji zastánce mezi lidmi ve věku od 30 do 44 let, dotázanými s vysokoškolským vzděláním, občany označujícími svoji životní úroveň jako dobrou, podnikateli se zaměstnanci a obyvateli Prahy a Jihočeského kraje. Z hlediska politických preferencí považují demokracii za nejlepší způsob vlády zejména lidé, kteří se sami na škále politické orientace zařazují k pravému středu či pravici, především pak voliči ODS, TOP 09, STAN a Pirátů.

Autoritativní způsob vlády by naproti tomu statisticky významně častěji byli ochotni připustit muži (tuto možnost zvolilo 31 % mužů a 26 % žen), dotázaní starší 60 let, obyvatelé Plzeňského kraje, lidé hlásící se na škále politické orientace jednoznačně k levici nebo k levému středu a voliči KSČM či SPD.

Skupinu těch, kteří se domnívají, že je vlastně jedno, zda máme demokratický, nebo nedemokratický režim, tvořili ve zvýšené míře respondenti se základním vzděláním, vyučení nebo se středním vzděláním bez maturity, dotázaní deklarující špatnou životní úroveň vlastní domácnosti případně ti, kteří ji hodnotí jako „ani dobrou, ani špatnou“, respondenti starší 60 let, důchodci a nezaměstnaní, obyvatelé Karlovarského kraje, lidé řadící se na pravolevé škále politické orientace jednoznačně k levici, voliči ČSSD a dotázaní, kteří uvedli, že by se případných voleb do Poslanecké sněmovny „rozhodně nezúčastnili“.

Všech respondentů jsme se dále zeptali, jak je podle jejich názoru pravděpodobné, že by v příštích 5 letech došlo k rozpuštění parlamentu a zrušení politických stran. Výsledky zachycuje tabulka 1.

Tabulka 1: Pravděpodobnost zrušení parlamentu a rozpuštění politických stran v příštích pěti letech – časové srovnání (v %)³

	02/2004	02/2007	02/2008	02/2009	02/2014	02/2016	02/2020
je to velmi pravděpodobné	2	2	2	1	3	2	2
je to možné	7	10	7	9	12	10	11
není to příliš pravděpodobné	37	30	29	29	31	30	32
není to vůbec pravděpodobné	44	50	56	52	45	50	47
neví	10	8	7	9	9	8	8

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 1. – 13. 2. 2020, 1039 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Pouze 2 % českých občanů se domnívají, že je velmi pravděpodobné, že v příštích pěti letech bude v ČR rozpuštěn parlament a zrušeny politické strany, za možné to považuje o málo více než desetina (11 %) obyvatel ČR. Naprostá většina oslovených se domnívala, že je nepravděpodobné, že by došlo v příštích pěti letech k rozpuštění parlamentu a zrušení politických stran, když podle necelé třetiny (32 %) to není příliš pravděpodobné a podle téměř poloviny (47 %) dotázaných to není vůbec pravděpodobné.

Z časového srovnání vyplývá, že podíl občanů, kteří považují za velmi pravděpodobné či možné, že by v naší zemi v příštích 5 letech došlo ke zrušení parlamentu a rozpuštění politických stran, se dlouhodobě pohybuje kolem úrovně

³ Znění otázky: „Někteří lidé se domnívají, že by se v této zemi vládlo lépe, pokud by byl parlament rozpuštěn a politické strany zrušeny. Jak pravděpodobné podle Vás je, že se to v příštích pěti letech stane?“ Možnosti odpovědí: Je to velmi pravděpodobné, je to možné, není to příliš pravděpodobné, není to vůbec pravděpodobné.

jedné desetiny, vyšší byl pouze v roce 2014, kdy tuto odpověď zvolilo 15 % oslovených. Výsledky aktuálního výzkumu jsou statisticky srovnatelné s posledním realizovaným výzkumem z února 2016.

Názor, že není vůbec pravděpodobné, že by byl v příštích 5 letech v naší zemi rozpuštěn parlament a zrušeny politické strany, častěji vyjadřovali lidé s vysokoškolským vzděláním, obyvatelé Prahy a Královéhradeckého a Pardubického kraje, respondenti označující životní úroveň své domácnosti jako dobrou, dotázaní řadící se na škále politické orientace jednoznačně na pravou stranu, respondenti, kteří jsou velmi nespokojeni se současnou politickou situací v naší zemi, a občané, kteří se by se rozhodně chtěli zúčastnit voleb do Poslanecké sněmovny.

Za možné to naopak častěji označovali obyvatelé Ústeckého kraje, dotázaní, kteří se nechtějí zúčastnit voleb do Poslanecké sněmovny, lidé, kteří jsou velmi spokojeni se současnou politickou situací, a respondenti rozhodně důvěřující vládě. Podíl dotázaných, kteří podobnou situaci označili za „velmi pravděpodobnou“, je velmi nízký ve všech skupinách obyvatel.

Doplňující dotaz zjišťoval, zda by dotázaní osobně s rozpuštěním parlamentu a zrušením politických stran souhlasili či nikoliv (viz tabulku 2). Pouze necelá čtvrtina (24 %) českých občanů by souhlasila s tím, aby byl rozpuštěn parlament a zrušeny politické strany, z toho 6 % by rozhodně souhlasilo a 18 % by souhlasilo spíše. Proti takovým krokům by se postavily více než tři pětiny (61 %) obyvatel ČR starších 15 let, když 31 % dotázaných uvedlo, že by s tím spíše nesouhlasilo a 30 % by rozhodně nesouhlasilo. Přibližně sedmina (15 %) respondentů nevěděla, zda by s rozpuštěním parlamentu a zrušením politických stran souhlasila, nebo nikoliv.

Tabulka 2: (Ne)souhlas s rozpuštěním parlamentu a zrušením politických stran – časové srovnání (v %)⁴

	02/2004	02/2007	02/2008	02/2009	02/2014	02/2016	02/2020
rozhodně souhlasil	6	10	12	8	9	10	6
spíše souhlasil	21	20	20	21	24	19	18
spíše nesouhlasil	28	28	28	26	28	29	31
rozhodně nesouhlasil	26	24	27	28	22	26	30
neví	19	18	12	17	17	16	15
souhlas/nesouhlas	27/54	30/52	32/55	29/54	33/50	29/55	24/61

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 1. – 13. 2. 2020, 1039 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Souhlas s rozpuštěním parlamentu a zrušením politických stran v posledních letech klesá, když v aktuálním výzkumu ho vyslovilo o 5 procentních bodů méně respondentů než v posledním srovnatelném výzkumu z února 2016 a o 9 procentních bodů méně než v únoru 2014. Naopak nesouhlas s tímto krokem aktuálně vyjadřuje o 6 procentních bodů více občanů než v únoru 2016 a o 11 procentních bodů více než v únoru 2014. Vyjádřený nesouhlas je tak nejvyšší za celé sledované období, tj. od roku 2004.

S rozpuštěním parlamentu by častěji souhlasili muži (27 %, ženy 21 %), obyvatelé Plzeňského kraje, lidé se subjektivně deklarovanou špatnou životní úrovní, nezaměstnaní, respondenti řadící se na škále politické orientace jednoznačně k levici, přívrženci KSČM a SPD a občané velmi nespokojeni se současnou politickou situací v naší zemi.

Rozhodně proti tomu by se častěji postavili obyvatelé Prahy, respondenti považující životní úroveň své domácnosti za dobrou, dotázaní s vysokoškolským stupněm dosaženého vzdělání nebo se středním vzděláním s maturitou, lidé, kteří

⁴ Znění otázky: „Pokud by byl parlament rozpuštěn a politické strany zrušeny, Vy byste rozhodně souhlasil, spíše souhlasil, spíše nesouhlasil, rozhodně nesouhlasil?“

se na škále politické orientace sami zařadili k pravici nebo pravému středu, respondenti, kteří by se rozhodně chtěli zúčastnit voleb do Poslanecké sněmovny, a potenciální voliči Pirátů a STAN.

Všem respondentům jsme dále předložili desetibodovou škálu, kde bod 1 znamenal „úplnou diktaturu“ a bod 10 „úplnou demokracii“. Respondenty jsme nejprve požádali, aby na této škále určili bod, kde by chtěli, aby se nacházel politický systém v naší zemi. Dále respondenti měli zařadit náš politický systém v současnosti a nakonec měli zkusit odhadnout, kde se podle jejich názoru bude politický systém v naší zemi nacházet za pět let.⁵ V tabulce 1 jsou zachyceny průměrné hodnoty.

Tabulka 3: Zařazení politických systémů na škále od 1 „úplná diktatura“ do 10 „úplná demokracie“ – průměrné hodnoty

	prosinec 2004	únor 2007	únor 2009	únor 2014	únor 2020
ideální politický systém u nás	7,94	7,80	7,91	7,65	8,09
naš politický systém v současnosti	6,47	6,22	6,16	6,20	6,71
naš politický systém za 5 let	7,35	6,79	6,72	6,73	6,94

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 1. – 13. 2. 2020, 1039 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Nejblíže pólu znamenajícího „úplnou demokracii“ má podle výpovědí respondentů politický systém, který by si v naší zemi přáli. O něco vzdálenější pólu „úplná demokracie“ je politický systém, jaký podle mínění respondentů bude v této zemi panovat za 5 let. Nejdále z hodnocených politických systémů se od „úplné demokracie“ (a tedy nejblíže k pólu „úplná diktatura“) nachází náš politický systém v současnosti. Pro všechny tři hodnocené politické systémy ovšem platí, že se nacházejí blíže k pólu „úplná demokracie“ než k pólu „úplná diktatura“.

Z časového srovnání vyplývá, že ideální politický systém u nás i ten, který zde v současnosti máme, se v hodnocení občanů nacházejí blíže okraji škály znamenajícího „úplnou demokracii“, než tomu bylo v předchozích výzkumech. Co se týče výhledu na dalších 5 let, ten řadí respondenti blíže k „úplné demokracii“ než v letech 2007, 2009 a 2014, ale dále než tomu bylo v roce 2004, kdy v tomto směru panoval největší optimismus.

⁵ Znění otázky: „Předložím Vám škálu od 1 do 10, kde 1 znamená „úplná diktatura“ a 10 „úplná demokracie“. Kde byste chtěl, aby byl na této škále náš politický systém? Kam byste na škále umístil náš politický systém v současnosti? Kam byste na škále umístil politický systém v naší zemi, jak bude podle Vás vypadat za pět let?“

Technické parametry výzkumu

Výzkum:	<i>Naše společnost, v20-02</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
Termín terénního šetření:	<i>1. – 13. 2. 2020</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Vážení dat:	<i>Vzdělání X NUTS2, věk X NUTS2, pohlaví X kraj, velikost místa bydliště X věk, vzdělání X věk</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr a vážení dat:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1039</i>
Počet tazatelů:	<i>182</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>PD.51, PD.52, PD.53, PD.54, PD.55</i>
Kód zprávy:	<i>pd200305</i>
Zveřejněno dne:	<i>5. březen 2020</i>
Zpracovala:	<i>Naděžda Čadová</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíří námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.]